

Copyright: "свобода" з умовами

№24, 29 червня 2017

Марія Крекотень ,
юрист
патентно-юридична компанія IPStyle

Головна стаття

Особливості укладення ліцензійного договору на умовах вільної ліцензії

Компетентна думка

Вільні публічні ліцензії: двосторонній договір чи односторонній правочин?

Копілефт: філософія вільної культури

Протистояння ліцензій: копілефт і копірайт

Копірайт і копілефт: усі права перекинуто

Основні види вільних ліцензій та їх особливості

GNU GPL: Що? Де? Коли?

Про ліцензії Creative Commons і реалії їх застосування

"Строк придатності" авторських прав, або Концепція "public domain"

Авангард піратського флоту

У Priority Watch List, що готується Міжнародним альянсом інтелектуальної власності, із року в рік Україна входить до списку ТОП країн-порушників авторських прав. Тому роль держави у боротьбі з піратством має бути направлено на ухвалення відповідних законів, які стали б інструментом для виправлення цієї ситуації.

На жаль, за останній час з позитивного погляду можна виділити лише Закон "Про державну підтримку кінематографії в Україні", що набув чинності наприкінці квітня 2017 року. Незважаючи на назву, він містить норми, спрямовані на вдосконалення процедури припинення порушення авторських прав у мережі Інтернет.

Але їх реалізація зустрічає на своєму шляху чимало перепон. Насамперед, це саме українське суспільство, яке звикло до того, що нову серію "Гри престолів" можна завантажити безкоштовно одразу після офіційного виходу, так само як і альбом улюбленого виконавця. Ще дуже мала частина населення готова платити за можливість перегляду фільму у високій якості, а від цього страждають правовласники. Адже створюючи об'єкт інтелектуальної власності, більшість авторів переслідують саме комерційну мету.

Основою регулювання авторських прав в Україні є Закон "Про авторське право та суміжні права", який передбачає, що якщо особа створила твір (комп'ютерну програму, відео чи малюнок), то вона є його автором та володіє авторськими правами (copyright) на цей твір.

Термін "copyright" у буквальному перекладі з англійської означає "авторське право", знак охорони © передбачено Всесвітньою (Женевською) конвенцією про авторське право 1952 року.

Авторські права поділяються на майнові та немайнові. Суть перших у тому, що автор має виключне право на використання твору та виключне право на дозвіл або заборону використання твору іншими особами.

Немайнові права передбачають, що автор має право: вимагати визнання свого авторства або, навпаки, анонімності; вибирати й зазначати псевдонім; вимагати збереження цілісності твору і протидіяти зміні твору.

Майнові права може бути передано іншим особам, у тому числі й компаніям, а от передати немайнові права у автора не вийде, адже це його невідчужуване право. Строк тривалості немайнових прав не обмежується, а майнові права в Україні діють протягом усього життя автора і 70 років після його смерті, крім випадків, передбачених законом.

Авторське право направлено на забезпечення охорони у сфері інтелектуальної власності та перешкоджання можливим правопорушенням та поширенню піратського контенту. Щодо українських реалій, то авторські права, зокрема в Інтернеті, порушуються щоденно, адже у безкоштовного контенту багато прихильників серед нашої аудиторії. Тож, можливо, українці насправді просто масово підтримують альтернативний copyleft замість copyright?

Криве дзеркало

Copyleft – це спосіб застосування авторських прав (copyright) таким чином, щоб об'єкт авторського права став вільним до розповсюдження і вдосконалення, а його наступні змінені версії й похідні роботи також були вільними. Інакше кажучи, передбачено надання вільної ліцензії з умовою, що розповсюдження об'єкта інтелектуальної власності здійснюватиметься також на умовах вільної ліцензії. Найбільшою популярністю copyleft користується серед розробників програмних продуктів.

Автором концепції копілефтних ліцензій є Річард Столмен. Саме він у 1989 році розробив "*GNU General Public License*" (GPL), суть якої полягала в тому, що власник авторських прав передавав у безстрокове користування права на програмне забезпечення користувачам, незалежно від того, які зміни і ким було внесено до її оригінальної версії. З кодом програми можна було робити що завгодно: вивчати, доповнювати, частково видаляти.

Символ "copyleft" є дзеркальним відображенням "copyright". Як зазначає сам Столмен, термін виник від гри слів, які використовують, коли вказують на охорону об'єкта авторським правом ("Всі права захищено ©"): "*Copyleft – all rights reversed*" ("*Копілефт – всі права скасовано*").

Найвідомішим прикладом використання GPL є ядро Linux. У 1991 році Лінус Торвальдс опублікував вихідний код програми і саме завдяки копілефтній ліцензії він та інші програмісти змогли працювати разом, спрямовуючи всі зусилля саме на результат, а не на постійні побоювання, що один із програмістів зможе "закрити" коди від інших і присвоїти спільний результат тільки собі. Пізніше до роботи над ядром долучилися IBM та Hewlett Packard.

Зараз копілефтні ліцензії надаються на таких самих умовах, як і в першоджерелі. Проте це не означає, що будь-яка особа безкоштовно отримує доступ до вихідних кодів програми. Ні, користуватися нею на таких засадах можуть лише особи, які отримали доступ до неї. Особливістю є те, що особа, яка розповсюджує програму зі змінами або без них, передає право копіювати, розповсюджувати та модифікувати її надалі. Зокрема, у більшості копілефтних ліцензій є положення, що передбачають відповідальність за порушення цих умов під час подальшого розповсюдження. Найчастіше основним видом відповідальності стає припинення ліцензії.

До умов копілефтних ліцензій також можна віднести заборону на її відкликання, заборону блокувати доступ до частин коду, його компіляцію має бути гарантовано. Також ті особи, які модифікують код, мають готувати матеріали, що описують зміни, випускаючи, наприклад, керівництво користувача.

Проаналізувавши умови копілефтних ліцензій, може постати доречне запитання, а чому автору просто не відмовитися від своїх авторських прав та оголосити комп'ютерну програму суспільним надбанням, дозволити всім використовувати і змінювати його продукт та не витратити час на складання ліцензійних умов?

Проте в такому разі автор може потрапити у нормативну пастку. Адже автор відмовляється від своїх прав, інша особа модифікує твір і вже на змінену частину видає ліцензію від свого імені та протиставляється оригінальному об'єкту інтелектуальної власності. А автор, який раніше відмовився від авторських прав, уже не може жодним чином вплинути на модифікацію свого твору.

Невиліковний вірус

Однією з проблем, що пов'язані з копілефтними ліцензіями, є їх "вірусність". Адже в разі будь-яких змін код, написаний під копілефтною ліцензією, не виходить із-під її дії. Наприклад, програміст використав лише незначну частину такого коду у своїй новій комп'ютерній програмі і тепер він не може заборонити її вільне розповсюдження та не матиме комерційного контролю над програмою.

Як вважають противники копілефтних ліцензій, нова програма таким чином також "заражається", проте можна порадити таким особам просто не копіювати код напряму, щоб уникнути нав'язування копілефтної ліцензії.

Прихильники ж, навпаки, вважають "вірусність" безумовним плюсом, завдяки поширенню на всі похідні версії комп'ютерної програми, пов'язуючи це з тим, що забезпечується уніфікація ліцензійних умов та безперешкодний доступ до матеріалів, а автор оригінальної версії завжди може використати похідну, розроблену та вдосконалену іншою особою.

Крім сфери комп'ютерного програмування копілефтні ліцензії розроблено й для літературних творів та творів образотворчого мистецтва – так звані ліцензії **Creative Commons**. Вони розроблені однойменною організацією з метою надати авторам можливість дозволити безоплатне поширення власних творів.

Наприклад, Вікіпедія функціонує саме завдяки цій ліцензії. Противники копілефтних ліцензій вбачають у них посягання на інститут авторського права та сприяння поширенню піратства та плагіату, а прихильники, навпаки, – розвиток творчості та зменшення порушень авторських прав, адже не буде чого, по суті, порушувати.

Цікавий приклад Нової Зеландії, уряд котрої на фоні постійних судових процесів між провідними софтверними компаніями у 2013 році заборонив видачу патентів на програмне забезпечення, стимулюючи "свободу для інновацій".

Законодавчо *copyleft* та його умови в Україні не закріплено, тому для того щоб такі ліцензії не були декларативними, а реально діяли, потрібно максимально виважено підходити до формулювання цих умов у ліцензії.

У будь-якому разі концепція "*copyleft*" розвивається та набуває все більшого поширення, зокрема у сфері Інтернет, тому не можна виключати, що в майбутньому боротьба між *copyright* та *copyleft* ставатиме лише запеклішою.